

MAKTABGACHA TA‘LIM TARBIYACHILARINING TANQIDIY FIKRLASH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA VIRTUAL TA‘LIM TEXNOLOGIYALARINING IMKONIYATLARI

Tajiboyeva Go‘zalxon Mahmudjonovna

Namangan davlat pedagogika institui doktoranti, PhD

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23687021>

Annotatsiya. Mazkur tezisda maktabgacha ta‘lim tashkilotlari tarbiyachilarining tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishda virtual ta‘lim texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Zamonaviy ta‘lim jarayonida raqamli vositalar, virtual muhit, interaktiv platformalar va multimedia resurslaridan samarali foydalanish tarbiyachilarning mustaqil fikrlashi, muammoni tahlil qilishi, turli nuqtayi nazarlarni taqqoslashi va asoslangan xulosalar chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi asoslangan. Shuningdek, virtual ta‘lim texnologiyalarining tarbiyachilar kasbiy faoliyatini takomillashtirishdagi o‘rni va ulardan foydalanishning metodik jihatlari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta‘lim, tarbiyachi, tanqidiy fikrlash, virtual ta‘lim, raqamli texnologiyalar, interaktiv ta‘lim, pedagogik kompetensiya, multimedia, raqamli ta‘lim muhiti.

Kirish

Bugungi kunda ta‘lim tizimining raqamlashtirilishi pedagoglarning kasbiy kompetensiyalariga qo‘yiladigan talablarning yangilanishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, maktabgacha ta‘lim tizimida faoliyat olib boruvchi tarbiyachilarning zamonaviy pedagogik texnologiyalarni bilishi, axborotni tahlil qilishi, mustaqil qaror qabul qilishi hamda ta‘limiy vaziyatlarga ijodiy yondashishi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, tarbiyachilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish zamonaviy maktabgacha ta‘limning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Tanqidiy fikrlash shaxsning mavjud axborotni shunchaki qabul qilishi emas, balki uni tahlil qilish, dalillarni baholash, sabab va oqibatlarni aniqlash, turli fikrlarni taqqoslash hamda asoslangan xulosaga kelish qobiliyatini anglatadi. Tarbiyachi uchun ushbu ko‘nikmalar kasbiy faoliyat jarayonida, ayniqsa, bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olish, pedagogik muammolarni aniqlash va samarali yechimlarni tanlashda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Asosiy qism

Virtual ta‘lim texnologiyalari ta‘lim oluvchiga axborotni turli shakllarda qabul qilish, qayta ishlash va undan amaliy foydalanish imkonini beruvchi zamonaviy raqamli vositalar majmuasidir. Virtual ta‘lim muhitida videodarslar, interaktiv topshiriqlar, elektron ta‘lim resurslari, virtual seminarlar, simulyatsiyalar, onlayn testlar va muammoli vaziyatlarga asoslangan mashg‘ulotlardan foydalanish mumkin. Maktabgacha ta‘lim tarbiyachilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirishda virtual texnologiyalarning asosiy afzalliklaridan biri — muammoli vaziyatlarni modellashtirish imkoniyatidir. Masalan, tarbiyachiga maktabgacha yoshdagi bola bilan bog‘liq muayyan pedagogik vaziyat taqdim etilib, undan vaziyat sabablarini aniqlash, mavjud muammoga bir nechta yechim taklif qilish va eng maqbul yechimni asoslash so‘ralishi mumkin. Bunday topshiriqlar tarbiyachining tahliliy va mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi.

Ikkinchi muhim jihat — **mustaqil fikrlash uchun sharoit yaratilishi**. Virtual ta‘lim resurslari tarbiyachiga o‘quv materiallarini mustaqil o‘zlashtirish, qo‘shimcha axborotlarni izlash, turli manbalarni taqqoslash va o‘z xulosalarini shakllantirish imkonini beradi. Bu esa tayyor axborotni qabul qilishdan ko‘ra, uni tanqidiy tahlil qilishga yo‘naltirilgan ta‘lim muhitini yaratadi.

Virtual texnologiyalarning yana bir afzalligi — **interaktivlik**. Oddiy ma‘ruza yoki matnli materialdan farqli ravishda interaktiv topshiriqlar tarbiyachini faol ishtirok etishga undaydi. Savol-javoblar, testlar, vaziyatli mashqlar, muhokamalar va virtual guruhli faoliyatlar orqali pedagog o‘z bilimlarini sinab ko‘radi, xatolarini aniqlaydi va ularni tuzatish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Shuningdek, virtual ta‘lim **turli nuqtayi nazarlarni taqqoslash** uchun qulay imkoniyat yaratadi. Muayyan pedagogik muammo bo‘yicha bir nechta yondashuvlarni taqdim etish orqali tarbiyachilar ularning afzallik va cheklovlarini tahlil qilishi, dalillarga asoslangan fikr bildirishi mumkin.

Natijada ularda baholash, taqqoslash va xulosa chiqarish ko‘nikmalari shakllanadi.

Virtual ta‘lim texnologiyalaridan foydalanish tarbiyachilarning raqamli kompetentligini ham rivojlantiradi. Zamonaviy tarbiyachi nafaqat pedagogik bilimlarga, balki elektron ta‘lim resurslaridan foydalanish, raqamli axborotni izlash va saralash, multimedia materiallarini yaratish hamda raqamli kommunikatsiya vositalaridan samarali foydalanish ko‘nikmalariga ham ega bo‘lishi zarur. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yo‘naltirilgan virtual mashg‘ulotlarni quyidagi ketma-ketlikda tashkil etish maqsadga muvofiq:

1. **Muammoli vaziyatni taqdim etish** — tarbiyachiga real pedagogik vaziyat yoki muammo beriladi.

2. **Axborotni izlash va tahlil qilish** — mavjud ma‘lumotlar o‘rganiladi va muhim jihatlar ajratib olinadi.

3. **Muqobil yechimlarni ishlab chiqish** — muammoga nisbatan bir nechta yechimlar taklif etiladi.

4. **Dalillar asosida baholash** — taklif etilgan yechimlarning samaradorligi tahlil qilinadi.

5. **Xulosa chiqarish** — eng asoslangan fikr shakllantiriladi.

6. **Refleksiya** — bajarilgan faoliyat va erishilgan natijalar tahlil qilinadi.

Mazkur yondashuv tarbiyachilarni tayyor javobni qabul qilishga emas, balki savol qo‘yish, sabablarni izlash, dalillarni tahlil qilish va mustaqil qaror qabul qilishga yo‘naltiradi.

Virtual ta‘lim texnologiyalaridan foydalanishda pedagogik maqsad va mazmunning ustuvorligi ham ta‘minlanishi lozim. Ya‘ni texnologiyaning o‘zi maqsad emas, balki tarbiyachining kasbiy va intellektual rivojlanishini ta‘minlovchi vosita sifatida qaralishi kerak. Shu sababli virtual resurslarni tanlashda ularning interaktivligi, mazmuniy mosligi, pedagogik samaradorligi va foydalanuvchi uchun qulayligi hisobga olinishi zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta‘lim tarbiyachilarining tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishda virtual ta‘lim texnologiyalaridan foydalanish keng pedagogik imkoniyatlarni yaratadi. Virtual ta‘lim muhiti tarbiyachilarning mustaqil izlanishi,

axborotni tahlil qilishi, muammoli vaziyatlarga turli nuqtayi nazardan yondashishi, muqobil yechimlarni ishlab chiqishi va asoslangan xulosalar chiqarishiga yordam beradi.

Shuningdek, virtual texnologiyalar tarbiyachilarning raqamli va kasbiy kompetensiyalarini uyg‘un ravishda rivojlantirish, ta‘lim jarayonini interaktiv tashkil etish hamda zamonaviy pedagogik vazifalarni samarali hal qilish imkonini beradi. Shu bois maktabgacha ta‘lim pedagoglarini tayyorlash va ularning malakasini oshirish jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi virtual ta‘lim texnologiyalaridan tizimli foydalanish muhim metodik yo‘nalishlardan biri sifatida qoralishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dewey J. *How We Think*. Boston: D.C. Heath and Company, 1933.
2. Facione P.A. *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts*. Insight Assessment, 2015.
3. UNESCO. *Guidance for Generative AI in Education and Research*. Paris: UNESCO, 2023.
4. OECD. *Digital Education Outlook 2023: Towards an Effective Digital Education Ecosystem*. Paris: OECD Publishing, 2023.
5. O‘zbekiston Respublikasi. “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonun. O‘RQ-637, 23.09.2020.